

door de uitkomsten van de regelmatig gehouden volkstellingen. In 1809 telt Hoorn 258 Joden, 1830: 295, 1849: 445, 1892: 306, 1901: 169, 1938: 57 en 1941: 35. Wat opvalt, is de bijzonder sterke groei na 1809, die na 1830 zelfs nog iets toeneemt. Het is bekend, dat in de Franse tijd en de jaren kort daarna de Joodse bevolking van Amsterdam praktisch geen uitbreiding ondergaat, terwijl de groei in de kleine steden van Noord-Holland en het platteland veel groter is dan in de tijd daarvoor. De Amsterdamse Joden moeten uit de hoofdstad zijn weggetrokken, waar de economische perspectieven nog slechter waren dan in de rest van de provincie. Wellicht ook bood de veranderde staatkundige toestand de Joden door het gehele land grotere rechtszekerheid, waardoor zij zich gemakkelijker op het platteland konden vestigen. Opvallend in dit verband is, dat bijna 15% van de Joden die in 1830 in Hoorn woonden, in Amsterdam is geboren.

Na 1850 loopt het aantal Joden in Hoorn weer snel terug. De oorzaak ligt bij het uitblijven van verbetering der economische omstandigheden. Daarbij kwam nog, dat enkele rijksinstellingen met hun, over het algemeen koopkrachtige personeel, de stad verlaten. Amsterdam beleeft daarentegen een opbloei en zuigt een aantal van de meest ondernemende lieden uit de stad weg. We weten iets over de toestand binnen de Hoornse Joodse gemeenschap uit het begin van de 19e eeuw uit een rapport van opperrabbiijn Samuel Berenstein. Hij bezocht de stad in verband met bepaalde theologische geschillen binnen de Joodse kille (gemeente). Het bestuur van de Gemeente bestond uit 5 leden, waaronder een gabbaï de erets Jisrael (persoon die geld inzamelt voor het Heilig Land). Sociale zorg werd verricht door drie verenigingen, namelijk de Joodse Leenbank, de Sa'adat joledot (steun voor kraamvrouwen) en de Biekoer chollem (verplegen en bezoeken van zieken). Het aantal leden van de gemeente dat voor hulp van een van deze instellingen in aanmerking kwam, is in de hele 19e eeuw hoog geweest. Nog in 1901 moest er aan 74 van de 169 Joodse inwoners van Hoorn steun verleend worden.

Bekende families uit de 19e eeuwse Hoornse Jodengemeenschap zijn Van Nierop en Du Mosch en De Vries.

Uit de eerste familie zijn een paar belangrijke figuren uit de Nederlandse financiële wereld voortgekomen. Du Mosch en zijn schoonzoon De Vries zijn de grondleggers geweest van de in Amsterdam bekende textielhandel S. I. de Vries. Deze is later in het Bijenkorf-concern opgegaan. De zaak van De Vries heeft een tijdlang een filiaal gehad in het voor Hoornse

13-10-1911: Zaak van S. I. de Vries, hoek Gouw-Nieuwsteeg

begripen grote winkelpand op de hoek van de Nieuwsteeg en de Gouw.

Maar de Joodse bevolkingsgroep in Hoorn vormde een snel slinkende minderheid. Toen in 1883 de Hoornse sjoel moest worden gerestaureerd, kon dit nog slechts gebeuren met steun van de andere Hoornse kerkgenootschappen. In de dertiger jaren van deze eeuw lukt het al niet meer wekelijks de vereiste 10 mannen, de zogeheten minjan, bijeen te krijgen voor een godsdienstoefening. Behalve het geringere aantal heeft ook de toenemende onkerkelijkheid hierbij invloed uitgeoefend.

De deportaties van de Hoornse Joden begonnen al in 1940. Op 16 juli van dat jaar werden 5 mannen en 7 vrouwen, die in de Rijkswerk-inrichting op het Oostereiland waren geïnterneerd, naar Westerbork afgevoerd. Het ging hier om uit Duitsland gevluchte Joden, die door de Nederlandse regering uit veiligheidsoverwegingen (!) in deze straf-inrichting waren opgesloten.

Tussen juli 1940 en januari 1943 werden bij verschillende gelegenheden de eigenlijke Joodse inwoners van Hoorn weggevoerd. Dat waren er 16. Vijf Joden wisten zich door onder te duiken aan de deportatie te onttrekken. Uit deze getallen blijkt, dat al voor de oorlog de Joodse gemeenschap in Hoorn erg klein geworden was.